

Gmina wiejska Chodzież leży w północnej Wielkopolsce, obejmuje wsie otaczające dookoła miasto Chodzież będące osobną jednostką administracyjną. Jest to stosunkowo niewielka gmina, jej obszar wynosi 212 km². (Dla porównania powierzchnia najbliższego większego miasta - Piły to ponad 100 km²). Większość terenu porośnięta jest lasem i zadrzewieniem – 106 km², użytki rolne zajmują 97 km². Niewiele jest nieużytków 3 km² oraz terenów osiedlowych i komunikacyjnych 5 km². Mały obszar zajmują wody (2 km²).

Gmina wiejska Chodzież jest gminą rolniczą, większy przemysł koncentruje się wokół Podanina. Gmina jest również dużym zagłębiem produkcji rybackiej prowadzonej na stawach w Oleśnicy.

Północną naturalną granicą gminy jest rzeka Noteć. Kontrast między płaską i monotonną Doliną Noteci (a górującym nad nią masywem Gontyńca (192 m n.p.m.) decyduje o atrakcyjności krajobrazu okolicy, zwanej swego czasu „Szwajcarią chodzieską”. Miłośnicy rozległych widoków znajdą tu niejedno ciekawe miejsce.

Gmina leży na styku dwóch odmiennych typów krajobrazu; nawet osobom przejeżdżającym przez jej tereny widoczny jest kontrast między z jednej strony płaskimi jak pas startowy łąkami nadnoteckimi a wysokimi wzgórzami morenowymi. Najlepiej wygląda to z poziomu łąk nadnoteckich; z obu stron, od północy i południa ciągną się pasma wysokich wzgórz. Miejscami krajobraz nabiera charakteru podgórskiego; największą atrakcją krajobrazową jest rozległy na wiele kilometrów widok Noteci płynącej środkiem szerokiej doliny.

Szczególnie ważną rolę w kształtowaniu warunków klimatycznych gminy odgrywa Pradolina Noteci, która poprzez podmokłe dno, dużą liczbę kanałów i rowów, obecność rzeki Noteć i Boleмки powoduje, że powietrze w tym rejonie charakteryzuje się podwyższoną wilgotnością.

Łąki i pastwiska zajmują około 39% powierzchni ogólnej gruntów rolnych gminy. Największy ich obszar leży w dolinie Noteci. W ostatnich dziesięcioleciach XX w. część kompleksów łąk z przyczyn gospodarczych została pozostawiona naturze - zaczęły porastać je krzewy i drzewa, stając się ostoją zwierząt. Dolina Noteci stanowi ważny

korytarz ekologiczny w okresie przelotów ptaków, na jej terenie gniazduje wiele rzadkich gatunków chronionych.

Przyczyniło się to do objęcia Doliny ochroną w postaci obszaru Natura 2000, dodatkowo cała Dolina leży w strefie chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”.

W Dolinie prowadzona jest gospodarka łąkowa, wypas bydła i koszenie. Charakterystycznym rysem krajobrazu są liczne kanały służące do odprowadzania wody z łąk.

Pozostałe tereny wykorzystywane rolniczo w Gminie znajdują się na obszarze tzw. Wysoczyzny Chodzieskiej. Oddziela je od Doliny Noteci pas sporych wzniesień moreny czołowej z najwyższym z nich **Gontyńcem (192m n.p.m.)**.

W krajobrazie rolniczym przeważają pola obsiane zbożem, drugie pod względem powierzchni zajmowanej pod uprawę są ziemniaki. Nadnoteckie łąki stwarzają dobre warunki wypasu licznych stad bydła, produkcja trzody chlewnej jest niższa. Najlepsze gleby występują pomiędzy Trzaskowicami a Podaninem, wokół wsi Pietronki oraz między Ratajami i Konstantynowem. Są to gleby głównie III i IV klasy zaliczone do kompleksu 4 i 5 - żytniego bardzo dobrego i dobrego.

Okolice Chodzieży przed długi okres swoich dziejów leżały na pograniczu. Za pierwszych Piastów granicę z pomorskimi plemionami wyznaczała rzeka Noteć, z grodem w Ujściu strzegącym przeprawy przez rzekę. Na trasie wiodącej z Poznania do Ujścia a dalej nad Bałtyk wybudowano zamek chodzieski. Na potrzeby tego zamku powstawały liczne wsie służebne takie jak Rataje, Stróże, Strzelce, Podanin.

*Jezioro Strzeleckie w Chodzieży
Schützenssee in Chodziezen*

W późniejszych wiekach granica Polski przesunęła się znacznie na północ, jednak Chodzież nadal leżała na rubieżach państwa polskiego. Trudne do zagospodarowania tereny w Dolinie Noteci, gęste lasy pokrywające okolicę nie sprzyjały osadnictwu. Ostatnie wieki istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów to czas wojen, przemarszów obcych wojsk, epidemii. Postępują w tym czasie wpływy sąsiadów z zachodu – Niemców. Coraz liczniejsze jest osadnictwo niemieckie. Lata po rozbiorach Polski prowadzą do zaniku polskości na tych terenach – niemieccy właściciele dóbr zakładają nowe wsie, do których zapraszają osadników z terenów Niemiec.

Powstanie wielkopolskie, zwłaszcza walki w styczniu 1919 r. prowadzą do włączenia Chodzieży do nowopowstałego państwa polskiego. W okresie międzywojennym powiat chodzieski zwany był „Kresami Zachodnimi” Rzeczypospolitej.

W naszym przewodniku chcemy ukazać najpiękniejsze zakątki Gminy, odkryć karty historii, zachęcić do samodzielnych poszukiwań i pogłębić wiedzę o naszej Małej Ojczyźnie.

Tereny gminy nie obfitują w spektakularne zabytki przeszłości, dlatego poświęcamy uwagę nawet tym najmniejszym śladom historii, jakimi są przydrożne kapliczki, zapomniane cmentarze, stare drogi, elementy architektury wiejskiej.

Z uwagi na ograniczoną ilość miejsca w przewodniku niektóre informacje przedstawiamy w skróconej wersji. Zainteresowanych odsyłamy na nasze strony internetowe **www.obszarng.pl** oraz **www.wodyngr.pl**.

Jeśli nasz przewodnik zainspiruje czytelnika do samodzielnych poszukiwań i wędrówek będzie nam bardzo miło. Czytelników prosimy o uwagi pod naszym adresem: cao@onet.eu

*Stawy rybne pod Chodzieżą
Karpfenteiche bei Chodziezen*

KRAJOBRAZ

Chodzież zauroczyła Witkacego i prezydenta Mościckiego, który polował w okolicznych lasach. Malowniczym położeniem Chodzieży zachwycali się turyści już pod koniec XIX wieku. To oni nadali okolicy nazwę Chodzieskiej Szwajcarii. Chodzieski krajobraz zachwycił też mieszkającego w mieście pisarza Tadeusza Siejaka.

Do najpiękniejszych zakątków gminy Chodzież zaliczyć należy:

- obniżenie Strugi Oleśnickiej płynącej u stóp Gontyńca (okolice Oleśnicy i Trojanki),
- lasy bukowe porastające zbocza moreny czołowej,
- podgórskie widoki z Gontyńca i okolicznych wzgórz,
- dolinę Noteci w okolicach mostu przed Milczem
- punkt widokowy na dolinę Noteci w Nietuszkowie
- jeziora chodzieskie (Strzeleckie, Karczewnik, Miejskie)

Walory krajobrazowe gminy najlepiej poznawać w wędrując jednym z biegnących przez jej teren szlaków turystycznych. Węzeł szlaków znajduje się przy dawnym schronisku młodzieżowym za Domem Kultury.

Most na Noteci k. Milcza
Netzebrücke bei Milcz

Staw w Oleśnicy
Karpfenteich in Oelsnitz

Nadnoteczka wydma k. Konstanyowa
Netzedüne bei Konstanyowa

Widok na Gontynieć
Aussicht auf Tempelberg

SZLAKI TURYSTYCZNE

Szlak pieszy czerwony okolice Konstąntynowa
Roter Wanderweg bei Konstąntynowo

Gontyniec
Tempelberg

Jezioro przy szlaku czerwonym
See am roten Wanderweg

Przez Gminę Chodzież prowadzą szlaki turystyczne piesze i rowe-
rowe, wiele z nich wiedzie przez Gontyniec –najwyższe wzniesie-
nie okolicy (192,5 m n.p.m.).

Nazwa wzgórze pochodzi od stojącej w dawnych czasach na jego szczy-
cie starożytnej świątyni pogańskiej (gontyny). Zbocza pokrywa piękny
las bukowy, na szczycie stoi 34 metrowa dostrzegalnia przeciwpożaro-
wa. Na zboczach Gontyńca w latach II wojny eksplodował przypadkowo
wystrzelony pocisk V 1. Podobno szczyt wzgórze odwiedzają rzadkie
gatunki motyli; aby się o tym przekonać wybierzmy się na wycieczkę...

SZLAKI TURYSTYCZNE

Szlaki znakowane piesze

Przez teren gminy ze wschodu na zachód przebiega szlak czerwony
pieszy PTTK łącząc ze sobą wiele miejscowości i ciekawych miejsc
w gminie. Ponadto wokół Chodzieży wyznaczono szlak czarny i szlak
żółty – są to szlaki okrężne

Szlak czerwony pieszy PTTK

CHODZIEŻ - JEZ. STRZELECKIE - GONTYNIEC - PAPIERNIA - TROJANKI - NIETUSZKOWO - CHRUSTOWO - UJŚCIE 22,5 KM

Wędrówka po tym szlaku zapozna je ze wszystkimi typami krajo-
brazu na terenie Gminy Chodzież.

Na teren gminy wchodzi w okolicach Konstąntynowa Początkowo
prowadzi lasem wzdłuż rynny kryjącej w sobie liczne strumienie i kil-
ka jezior (m.in. J. Słomki) z lasu wychodzi przed wsią Pietronki (warto
zobaczyć w lewo aby zobaczyć ładny pałac w starym parku). Odcinek
przebiega szosą do Chodzieży aby skrócić w lewo w las; przez krótki
odcinek razem ze szlakiem czarnym, następnie odchodzi w prawo
w stronę J. Miejskiego.

Obok dworca kolejowego do dawnego schroniska młodzieżowego
przy ul. Strzeleckiej. Stąd przez las obok dawnego amfiteatru i nad po-
łudniowy brzeg J. Strzeleckiego.

Przez 7 dolin i pagórków wiedzie na szczyt Gontyńca, dalej prze-
cina szosę do Czarnkowa i prowadzi do malowniczej Papierni. Stąd
w otoczeniu stawów rybnych do Trojanki, prosto w las i starą drogą do
Niezychowa przecinamy drogę krajową 11. Z lasu wyjeżdżamy na roz-
staju dróg i drogą koło cmentarza do wsi Niezychowo. Za Niezychowem
szlak wkracza w Dolinę Noteci i prowadzi do Chrustowa.

Szlak pieszy żółty – okrężny

**GONTYNYEC - OLEŚNICA - GONTYNYEC
- KARCZEWNIK CHODZIEŻ 21 km**
Najciekawszy wiosną (młoda zieleń buków)
oraz jesienią (kolory !)

Dobrze oznakowany szlak, jedynie w Oleśnicy należy uważać aby nie wejść do wsi, gdyż szlak ją omija. Szlak prowadzi morenowymi wzgórzami okolic Chodzieży. Daje przegład różnorodnych lasów porastających stoki Gontyńca i wiedzie na jego szczyt. Duża różnica wysokości między brzegami Jeziora Miejskiego a szczytem. Prowadzi bardzo atrakcyjnymi lasami, wśród wzgórz i jezior. Rozpoczynamy przy Domu Kultury, początkowo razem za znakami szlaków czarnego i czerwonego w las aby następnie obok sanatorium dotrzeć do J. Strzeleckiego, kawałek wzdłuż jeziora i drogi krajowej 11, następnie w głąb lasu. Przecinamy drogę do Czarnkowa i lasem wjeżdżamy do Oleśnicy. Na wjeździe staw spiętrzający wodę na potrzeby całego ciągu stawów hodowlanych. We wsi obok dawnego pałacu i zaraz za nim skręcamy w lewo, zostawiając zabudowania wsi z boku. Ponownie dojeżdżamy do szosy czarnkowskiej obok miejsca postoju, za tym miejscem w lewo i coraz bardziej pod górę docieramy na szczyt Gontyńca. Już z daleka słychać szum wiatru w zainstalowanym na wieży obserwacyjnej wiatraku. Teraz zaczyna się najprzyjemniejszy odcinek naszej trasy. Droga prowadzi stopniowo w dół, szlak robi liczne zakręty poprzez malownicze lasy bukowe, świerkowe. Przy odrobinie szczęścia spotkamy jelenie, które w pagórkowatym terenie mają doskonałe kryjówki. Wyjeżdżamy z lasu obok dawnego pałacu w Karczewniku i ulicami miasta obok starej cegielni i promenadą nad jeziorem wracamy do punktu startu.

Szlak czarny pieszy –okrężny

CHODZIEŻ- RATAJE- CHODZIEŻ

Szlak łatwy w początkowej części wiodącej przez Chodzież i promenadą nad J. Miejskim.

Przy Domu Kultury bierze początek pieszy szlak czarny, biegnący przez lasy otaczające miasto od południa. Przejściem podziemnym pod drogą krajową 11 i ulicami miasta nad J. Miejskie. Ładną promenadą nadjeziorną do Rataj, obok dużej plaży; skręcamy w lewo do szosy margonińskiej aby po paru metrach skręcić w prawo i pod górę pośród osiedla nowych domów. Mijamy pozostałości cmentarza ewangelickiego (tylko kilka

*Lasy chodzieskie
Chodziesen Wälder*

*Na żółtym szlaku turystycznym
Auf dem gelben Wanderweg*

*Droga ku Noteci
Weg zur Netze*

SZLAKI TURYSTYCZNE

*Bukowy las na Gontyńcu
Buchenwald auf dem Tempelberg*

*Droga w Karczewniku
Weg in Karczewnik*

*Dolina Noteci
Netzetal*

nagrobków) i starą drogą wysadzaną akacjami i lipami do lasu. Szlak skręca w lewo stopniowo pnąc się pod górę. Na wzniesieniu spotkamy znaki szlaku czerwonego; krótki odcinek oba szlaki wiodą razem, następnie szlak czarny prowadzi dalej na południe. Tutaj w terenie brakuje znaków, trzeba po dotarciu do szerokiej drogi leśnej skręcić w prawo a następnie znowu w prawo drogą biegnącą w stronę Chodzieży. Wychodzimy na skraju lasu na drogę prowadzącą do stoku narciarskiego; w lewo przecinamy drogę krajową 11, dalej ul. Kasprzaka, skręcamy w prawo i pod górę przez las dochodzimy do połączenia ze szlakiem żółtym, gdzie skręcamy w lewo. Pod wiaduktem kolejowym i wzdłuż brzegów J. Karczewnik. Przy kolejnym wiadukcie idziemy na wprost i wspinamy się pod górę aby dotrzeć do punktu naszego startu.

W XX w. w Wielkopolsce istniał dobrze rozwinięty system znakowanych szlaków pieszych PTTK; dobrze spełniał swoje zadania w dobie masowej turystyki (rajdy harcerskie, złoty itp.). W dzisiejszych czasach turystyki indywidualnej, gdzie głównym środkiem lokomocji jest własny samochód, turysta oczekuje raczej szlaków okrężnych mających postać pętli, na które może dojechać własnym autem, zostawić je i wrócić na miejsce postoju.

Poniżej propozycja dwóch tego typu szlaków autorstwa Włodzimierza Łęckiego nestora krajoznawcy ziemi nadnoteckiej. Wykorzystują one istniejące szlaki znakowane, łącząc ich najciekawsze odcinki.

SZLAK OKRĘŻNY CHODZIEŻ - GONTYNEC - CHODZIEŻ

Znaki czerwone i żółte; 9 km. Szlak czerwony jest częścią szlaku z Chodzieży do Ujścia, a szlak żółty częścią szlaku okrężnego z Chodzieży do Chodzieży. Początek i koniec szlaku przy stacji kolejowej. Wariant pierwszy – trasa liniowa, wariant drugi – trasa okrężna. Możliwość parkowania przy stacji kolejowej. Ciekawy przebieg szlaku prowadzący w bardzo urozmaiconym terenie leśnym przez siedem wzniesień i siedem głębokich dolinek na szczyt Gontyńca – najwyższego wzniesienia w paśmie wzgórz morenowych okolic Chodzieży. Z Gontyńca do wyboru są dwa warianty szlakiem żółtym: krótszy do Oleśnicy, skąd do Chodzieży można dojechać autobusami MPK i dłuższy nad jez. Karczewnik, a stamtąd do Chodzieży – 17 km.

SZLAK OKRĘŻNY CHODZIEŻ - RATAJE - CHODZIEŻ

Znaki czarne na całej trasie; 13 km. Początek i koniec szlaku przy stacji kolejowej. Trasa okrężna. Możliwość parkowania przy stacji kolejowej. Szlak początkowo prowadzi przez miasto nad Jez. Chodzieskie, następnie piękną promenadą nadjeziorną, a później przez wzgórza

i lasy. Przecinamy rzekę Bolemkę dopływ Noteci. Z promenady mamy ładne widoki na otaczające jezioro wzgórza. W Ratajach szlak wspina się stromo po górę, starą drogą wysadzaną jaworami i akacjami. W lesie stok narciarski z panoramą Chodzieży. Ładne widoki, stok z wyciągiem narciarskim i zabytki w Chodzieży.

Szlak literacko-turystyczny ślądami pisarza Tadeusza Siejaka

Szlak, około 15 km długości, zapoznający z najbliższą okolicą Chodzieży i miastem. Dobry na zapoznanie się z miastem. Polecane zwłaszcza przystanki na Wzgórzu Talerz i Gontyńcu. Przebieg trasy: Tablica nr 1 - Miejska Biblioteka Publiczna im. Stefana Michalskiego w Chodzieży, Tablica nr 2 - Miejski środek Sportu i Rekreacji Chodzieska Pływalnia Delfin, Tablica nr 3 - Chodzieski Stok Narciarski, punkt widokowy na wzgórzu Talerz, Tablica nr 4 - Dom pisarza oraz Zakład Inżynierii Komunalnej(ZIK), Tablica nr 5 - Jezioro Karczewnik, Tablica nr 6 - Wzgórze Gontyniec. Na szlaku znajdują także trzy punkty oznaczone na mapie, w których, w terenie - nie ma tablic.

Cmentarz parafialny, ul. Władysława Jagiełły to końcowe miejsce na trasie szlaku - zabytkowa nekropolia przy ulicy Władysława Jagiełły w Chodzieży. Tutaj znajduje się miejsce ostatniego spoczynku pisarza. Grób Tadeusza Siejaka można znaleźć w sektorze A2 w 9 rzędzie. Grób oznaczony jest numerem 17.

Szlaki znakowane rowerowe

Przez obszar gminy przebiegają liczne szlaki rowerowe utworzone w początkach XXI w ze wsparciem środków unijnych. Maja one postać pętli, co jest bardzo wygodne dla turystów ,którzy poruszają się samochodem dowożąc rower na trasę. Oznakowane są symbolem roweru na białym tle; czasem pojawia się numer szlaku. Przebieg wielu z nich pokrywa się z systemem szlaków rowerowych Nadleśnictwa Podanin – oznaczeniem jest biały kwadrat przekreślony ukośną zieloną kreską.

Szlaki z numerem 1 prowadzą na zachód od Chodzieży, z numerem 2 na wschód od stolicy gminy. Szlak R 1 penetruje tereny przy północnej granicy gminy, R 1 a część środkową a R 1 b jej południowo zachodnie rubieże.

R1 „Dolina Noteci” Chodzież - Chodzież ok. 20 km

Początek szlaku przy dawnym schronisku młodzieżowym „Gontyniec”. Początkowo wzdłuż drogi krajowej nr 11, potem zjeżdżamy

*Szlak żółty pieszy
Gelber Wanderweg*

*Szlak czerwony koło Papierni
Roter Wanderweg bei Papierni*

*Pola i łąki w dolinie Noteci
Felder und Wiesen im Netzetal*

*Pod Gontyńcem jesienią
Herbst auf dem Tempelberg*

*Stawy w Trojance
Karpfenteiche in Trojanka*

*Na rowerowym szlaku
Auf dem Radweg*

do Oleśnicy. Skrajem wsi, obok dawnego pałacu Oleśnickich i dworu, przez pozostałości parku dworskiego a następnie drogą przez las częściowo przy stawach docieramy do Trojanki – dawnej osady przemysłowej (kuźnica żelaza), stąd początkowo leśną drogą, potem asfaltową do Nietuszkowa. Wieś zostawiamy po prawej stronie, chociaż warto do niej zajechać aby skręcić w osiedle i podziwiać panoramę Doliny Noteci. Na miłośników zabytków czeka pałac i zabudowania gospodarcze, które można podziwiać z daleka, gdyż są własnością prywatną. Niezależnie od wybranego wariantu zjeżdżamy stromo w dół z wysokiej skarpy na której leży Nietuszkowo.

Lokalną asfaltową drogą przez Milcz i Studzieniec wracamy do Chodzieży. Na przestrzeni kilometrów ciągną się łąki nadnoteckie.

R 1a Gontyniec **Chodzież - Chodzież 19 km**

Początek przebiegu szlaku pokrywa się z poprzednim; omija Trojanekę i wzdłuż stawu Papiernia zawraca do Chodzieży. Od dawnego schroniska ruszamy ścieżką wzdłuż szosy na Poznań. Mijamy po lewej cmentarz i kaplicę. Do końca miasta jedziemy chodnikiem, by potem niestety zjechać na ruchliwą krajową 11-tkę. Na skrzyżowaniu szlak odchodzi razem z drogą na Czarnków, by po chwili skręcić na Oleśnicę; tutaj pojawiają się pierwsze znaki szlaku. Jedziemy prosto do rozwidlenia dróg - nasza trasa wiedzie w prawo na Trojanekę. Kończy się asfalt. Malowniczą drogą (stare i pomnikowe drzewa) pośród stawów do osady Trojanka. Przed stawem skręcamy w lewo. Droga, czasem wąska wiedzie brzegiem stawu. Aż do lasu może być błotniście. Dojeżdżamy do Papierni - miejsca gdzie przed laty była osada. Pozostałości starej drogi - liczne pomnikowych rozmiarów drzewa (największa lipa, także buki), malowniczy staw. W dawnych czasach istniał tu na niewielkim strumyku młyn wykorzystywany przy produkcji papieru.

Droga serpentynami przypominającymi Beskidy wspina się teraz pod górę. Drogą przez las przecinamy szosę do Czarnkowa i dalej prosto już asfaltem o bardzo dobrej nawierzchni mijamy po lewej szczyt Gontyńca (191 m.n.p.m.). Widoki prawie podgórskie - dalekie panoramy i wzniesienia na ich końcu. Ten odcinek trasy to sama przyjemność - ale uwaga! trzeba ostro hamować!! Przez długi czas zjeżdżamy do Chodzieży. Na końcu zjazdu leśniczówka Karczewnik. Skręcamy w prawo w leśną drogę i dojeżdżamy do asfaltu. Brzegiem J. Karczewnik wracamy do Chodzieży.

R 1b Stróżewo

Szlak w postaci pętli wokół Stróżewa, dużej zadbanej wsi. Prowadzi przez tereny rolnicze, wśród polnych krajobrazów, między zabudowaniami